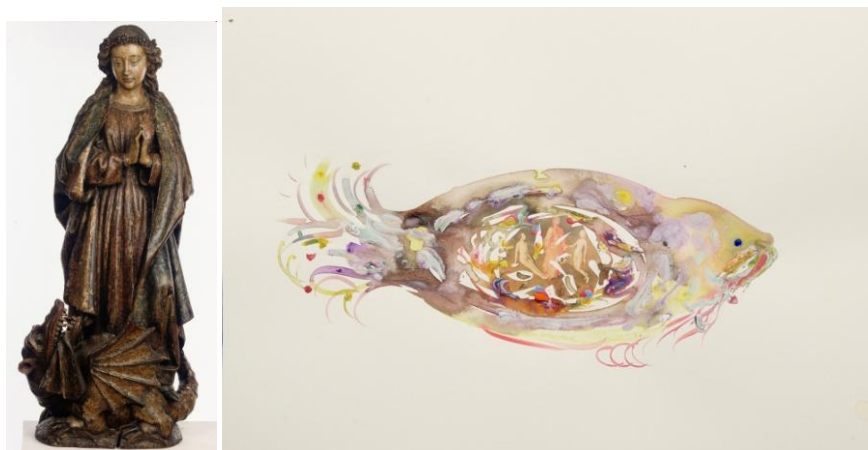

Projectplan Jheronimus Bosch in gebrandschilderd glas verbeeld

Piet Hein Eek - Olphaert den Otter – Marc Mulders- Reinoud van Vught.

Uden, Museum voor Religieuze Kunst

12 september – 5 december 2016

Afb.1

Afb.2

Afb.1, Noord-Brabant, Margaretha met de draak, ca. 1500 (coll. MRK)

Afb.2, Marc Mulders, Vis, aquarel , 2015 (coll. kunstenaar)

Het museum

Sinds 1974 heeft het Museum voor Religieuze Kunst te Uden (**MRK**), zich ontwikkeld tot een mogelijk bescheiden, maar markante speler in het museale veld van Nederland. Bescheiden vanwege de beperkte middelen, die het museum van oudsher ter beschikking staan, markant vanwege collectie, de gepaste huisvesting, die zo verbonden is met de historie van de regio, en het verzamel – en expositiebeleid in heden en verleden.

Binnen de regio, noordoost Noord Brabant, vormt het museum een culturele hotspot van de eerste orde en maakt het zich anno 2016, na een heroriëntatieperiode, op deze status nader te profileren en met een ruimer publieksbeleid te verbreden. Het museum beschikt over een kleine professionele staf die, sinds 1994 versterkt wordt door een hechte groep vrijwilligers. Van structurele provinciale ondersteuning is geen sprake.

Sinds 1976 wordt het museum ondersteund door de Stichting Vrienden van het Museum.

Vanaf zijn oprichting is het MRK bestuurlijk en middels een langdurig bruikleenbestand nauw verbonden met het Rijksmuseum te Amsterdam.

Rechtsvorm

Het museum is een stichting en kent drie participanten:

-de gemeente Uden (belangrijkste subsidiënt, anno 2016 : euro 258.394)

-de stichting Bisschoppelijk Museum van 's-Hertogenbosch (inbreng van de collectie van de Stichting en een bescheiden subsidie, anno 2016 : euro 25.000,-)

-de Abdij 'Maria Refugie', verhuurder voor een schappelijke prijs (euro 11.200,-) van gedeelten van de abdij en inbreng van een important langdurig bruikleenbestand.

De Stichting heeft een ANBI status, RSIN 007612515

Registratie KvK. : 41080896

BTW : 007612515B01

RABO : NL 14 RABO 0174 955 502

Afb. 3

Afb. 3, Abdij 'Maria Refugie', Uden 1713-1736

Abdij 'Maria Refugie' te Uden

Het museum is grotendeels gehuisvest in de nog steeds bewoond abdij 'Maria Refugie' en haar bijgebouwen (boerderij) en gedeeltelijk in een bouw (1990) onder het maaiveld. Het complex is een Rijksmonument (Afb.3).

Klooster, kapel en boerderij ontstonden evenals de monumentale ommuring tussen 1713 en 1740. De westvleugel van het klooster dateert van 1900. In 2006 zijn de museumzalen in het abdijsgedeelte olv. Cees Dam, architect, gemoderniseerd. In voorjaar 2016 zal museale updating van het boerderijgedeelte en de ondergrondse bouw plaatsvinden. In dezelfde periode zal de entree verplaatst en een nieuwe routing gerealiseerd worden. Dit mede in het kader van de nadere profilering van het museumbeleid en publieksbereik .Voor de financiering hiervan, en zulks behoort tot de traditie van het huis,zijn elders gelden verworven, diverse samenwerkingsverbanden gerealiseerd.

Collectie

Primair uitgangspunt voor de collectieopbouw vormde bij de oprichting van het museum het middeleeuwse kunstpatrimonium van de abdij, aangevuld met een belangrijk langdurig bruikleenbestand van het Rijksmuseum van objecten met oorspronkelijke herkomst dezelfde abdij (collectiemobiliteit) en de collectie van de Stichting Bisschoppelijk Museum van 's-Hertogenbosch. In de loop van veertig jaar is dit oorspronkelijke bestand door middel van aankopen, schenkingen en bruiklenen zowel in kwaliteit als in kwantiteit gegroeid (Afbn.1,4). Sinds 1985 verzamelt het museum actief eigentijdse religieuze kunst. De collectie , valt evenals het monumentale complex, onder bescherming volgens de bepalingen van de Haagse Conventie van de Verenigde Staten (1954) De collectie is gedigitaliseerd via TMS en als zodanig te raadplegen.

Tentoonstellingen

Sinds zijn oprichting heeft het museum talrijke exposities georganiseerd veelal begeleid door catalogi of andere publicaties. Bij de realisatie van deze initiatieven werd immer samengewerkt met diverse, personen, instanties en instellingen van zowel binnen als buiten het museale veld. Centraal

stond daarbij het beschrijven en ontsluiten van de eigen collectie en het zoeken naar actuele dwarsverbanden. Bij het presenteren van de collectie moderneren wordt vaak de confrontatie c.q. wisselwerking tussen verleden en heden gezocht.

Het initiatief

Een deel van de collectie van het MRK, de afdeling Middeleeuwen, is sterk gerelateerd aan de culturele bloeitijd van het noordelijk deel van het Hertogdom Brabant. Speciaal deze museale afdeling geniet vanwege kwaliteit en diversiteit grote internationale faam. In chronologische zin en qua karakter is dit collectie-onderdeel nauw verbonden met de leefwereld van Jheronimus Bosch (ca. 1450-1516). Ook de monastieke omgeving waarin dit collectie-onderdeel getoond wordt versterkt dit geheel.

In 2016 zal Jheronimus Bosch uitvoerig herdacht worden. Centraal bij de herdenking van het feit dat Jheronimus 500 jaar geleden in 's-Hertogenbosch overleed, staat daarbij een expositie in het Noordbrabants Museum, met de titel *'Jheronimus Bosch- Visoenen van een genie'*.

Daarnaast heeft de Stichting Jheronimus Bosch 500 tal van flankerende activiteiten georganiseerd. Een daarvan is de *Grand Tour*, een krans van exposities met betrekking tot het werk van Jheronimus Bosch. In het directe verlengde van deze serie exposities initieerde het MRK te Uden, hierin mede ondersteund door de Stichting Jheronimus Bosch 500, een eigen hoogwaardige manifestatie.

Najaar 2014 nam het museum hiertoe contact op met de Tilburgse schilder/glazenier Marc Mulders, een kunstenaar die zich in het verleden al nauw verbonden toonde met zowel het MRK als met het gedachtegoed van Jheronimus.

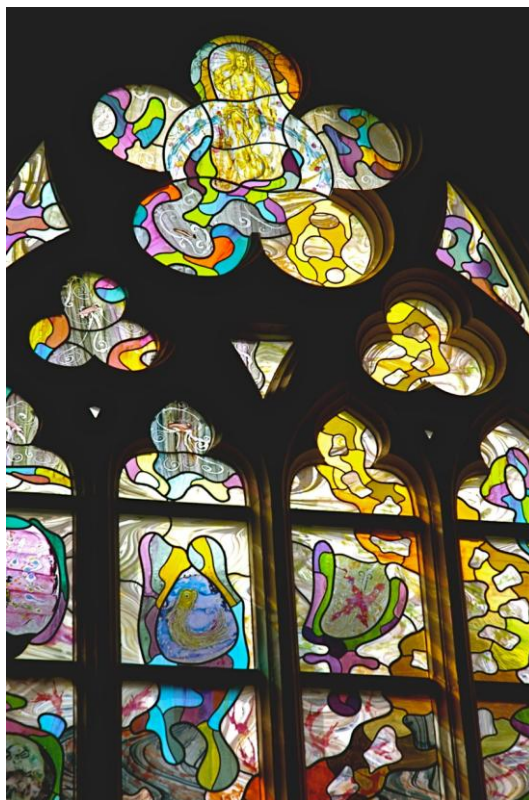
Afb. 4

Afb. 4, Den Bosch, anoniem naar Jheronimus Bosch, *Ecce homo*, ca. 1520 (Coll.MRK)

Grondgedachte hierbij was en is dat het MRK middels de collectie middeleeuwen een passend decor wil bieden aan de kunstenaar. Tegen deze achtergrond kan Mulders met nieuw werk niet alleen een confrontatie aan gaan met de historische objecten, maar iconografisch, technisch en stilistisch, de wereld van Jheronimus Bosch actualiseren, aanvullen, verrijken en toegankelijker te maken voor een breder publiek.

Om de wereld van Bosch in technische zin te benaderen koos Mulders ervoor om het werk in gebrandschilderd glas (glas in lood) uit te voeren. De keuze voor deze techniek is mede bepaald om het oude ambacht middels nieuwe technieken te actualiseren en de collectie van het MRK in deze, ook in iconografische zin een extra, krachtige impuls te geven.

Voor deze ambachtelijke keuze pleit tevens Mulders verbondenheid met deze techniek. In het bijzonder kan dan gewezen worden op het glas in lood raam *Het Laatste Oordeel* dat Mulders in 2006 vervaardigde voor de kathedrale basiliek van Sint Jan te 's-Hertogenbosch, en meer in het algemeen op het *Erasmusraam* voor de Sint Janskerk te Gouda. Laatstgenoemd venster zal in september 2016 definitief geplaatst, onthuld worden.

Afb. 5

Afb.5, Marc Mulders, *Laatste Oordeel, Den Bosch, Sint Jan, 2006*

Omgaf Bosch zich met gezellen, voor de verwezenlijking van zijn project '*Jheronimus Bosch in gebrandschilderd glas verbeeld*', nodigde Mulders, in nauw overleg met het museum, een drietal andere broeders in het vak uit, geestgenoten, die zich eveneens schatplichtig aan Jheronimus voelen. Twee van hen zijn, naast Marc Mulders, nauw gelieerd aan Noord-Brabant : Reinoud van Vught en Piet Hein Eek. Een van hen, Olphaert den Otter voert atelier buiten de provinciegrenzen maar is zeer vertrouwd met het werk van Bosch, in bijzonder met de verzoeking van Anthonius, en voelt zich in artistieke zin nauw verbonden met het Brabantse trio (Afb.7).

Voor de kadering van het glas is Piet Hein Eek, vormgever, uitgenodigd. Hij ontwierp een drietal opstanden, kleine ruimtes met een mobiel karakter, waarin het glas geplaatst kan worden. Hierdoor ontstaan drie bescheiden stilleruimtes die aansluiten op het monastieke karakter van het MRK. Plekken van s tilte in een tijd die op drift is (Afb.6). De technische uitvoering ligt bij GlasBewerkingsBedrijf Brabant.

Door dit samenwerkingsverband tussen de verschillende disciplines zal het mogelijk zijn een blijvend totaalkunstwerk te vervaardigen met een even permanent als mobiel karakter. Hierdoor krijgt niet slechts de museale collectie intern een positieve impuls maar kan het ontstane werk ook elders getoond worden.

Afb. 6

Afb. 7

Afb.6, Piet Hein Eek, schets 'kappelekes', 2015

Afb.7, Dries Holthuijs (?), Anthonius abt, ca. 1510 (coll. MRK)

Hiertoe is het museum in overleg getreden met kerkelijke en museale instanties in o.a. Megen, Boxmeer, het nabijgelegen Nederrijnse om een verbinding te leggen tussen de expositie te Uden, het historische kloosterlandschap van noordoost Noord-Brabant, en de middeleeuwse kerkinterieurs en schatkamers van Xanten en Kalkar. In eerste instantie is voor deze regio gekozen gelet op de specifieke banden van het Land van Ravenstein, waar Uden deel van uit maakte, met het Hertogdom Kleef. (Afb.7)

Motivatie kunstenaar

De thematische keuze om in het voetspoor van Jheronimus Bosch te treden, heeft naast een zuivere pragmatische overweging – een herdenkingsjaar genereert extra publiciteit- vooral ook te maken met de bijna natuurlijke verbondenheid van Marc Mulders c.s. met het werk van Jheronimus Bosch. Tevens speelt het feit dat enkele werken direct of indirect gerelateerd aan beide kunstenaars in de collectie van het MRK aanwezig zijn.

Marc Mulders over het samenwerkingsverband met het museum en zijn verbondenheid met Jheronimus Bosch: *“Het Museum voor Religieuze Kunst te Uden heeft met zijn expositie- en aankoopbeleid in de afgelopen decennia een belangrijke rol vervuld in het tonen en archiveren van die kunst in het actuele kunstklimaat van Nederland. Ook in de tijden van het zgn. postmodernisme zijn er door dit museum kunstenaars gesignaleerd die kunstwerken hebben gerealiseerd die niet los te zien zijn vanuit het fundament van ons joods-christelijk- humanistisch geestelijke en picturale erfgoed.*

Afb.8

Afb. 8, Marc Mulders, Crack LA II, 1989 (Coll.MRK)

Voorwaar een dappere onderneming

Het museum heeft zo in een klimaat van 'ontkenning' het motief religie in het intellectueel discours weten te archiveren, zodat er religieuze uitspraken en verbeeldingen in kunstuitingen van vorige generaties in dialoog konden worden gebracht met de uitspraken in het kunst discours nu.

Daarom ook biedt het Museum voor Religieuze Kunst te Uden een legitieme habitat om in het kader van het Jeroen Boschjaar een expositie te creëren waar middeleeuwse kunst 'duelleert' met moderne religieus-spiritueel geïnspireerde kunst, opdat een intrigerende uitspraak ontstaat over het Jeroen Boschmotief dat van alle tijden is en ons steeds weer een spiegel voorhoudt: onze eeuwige strijd om te kiezen voor hemelse idealen of toch voor 'duivelse driften'.

Jeroen Bosch heeft als geen ander het 'goed en kwaad' een gezicht, en daarmee een geboortegrond, gegeven voor vele kunstenaars na hem. Sinds zijn schilderijen van des mensen vallen en opstaan en achteruit kijken, is zijn werk voor talloze kunstenaars tot op heden de 'bijbel' bij uitstek om naar te kijken, om in te lezen, en inspiratie uit te 'inhaleren' als het gaat om het verbeelden van hoge idealen en lage driften, en het kerkelijk- maatschappelijk conflict tussen 'de wens en het gebod'.

Daarom beoogt deze expositie aan de hand van de getoonde werken niet zozeer een wandeling te zijn langs spreekwoorden, emblemata, folklore, narrendom, en/of andere 'gekkigheid', maar is eerder een spitsroede lopen die dieper en relevanter voor de 'Zeitgeist' kan zijn; de moraliserende en eschatologische sfeer en dreiging die uit zijn werk spreekt.

Topografie van een natte wereld

Want Jeroen Bosch plantte de horizon in zijn schilderijen neer als een scheidslijn tussen het (hemels) daglicht, en dat wat het blote oog niet wil zien; het satanisch genoegen en duivels plezier als de mens met zijn buitensporige wensen de geboden tart. Het lijkt wel of niet met verf, maar met speeksel alle duivels trollen en narren door Jeroen Bosch zijn opgetekend. En het leek zich in den beginne allemaal zo paradijselijk af te spelen op het toneel in zijn schilderijen, maar achter de coulissen is het chaos en gekkigheid. Net zoals nu in de tonelen op de beursvloer, de reality shows en vanaf de kansels in ophitsende gebedshuizen.

Tot daar de ontploffing was in het universum van ons geweten en onze ziel. Spatte uiteen tot wat ik noem, 'een grote natte wereld'. De sappen in het universum van ziel en geweten traden buiten hun oevers.

Mutaties, ontspoord gen, virus, emulsie, schuim, woekering, schifting, schimmel, modder, gassen, antibiotica, fosfaat, ammoniak, xtc, maar ook: ei, zaden, schaal, luchtbel, mossel, regenboog en de tunnel.

Chemische ontketeningen voortkomend uit een negatieve omgang tussen mens en natuur lijken in

menige helscène in de schilderijen van Jeroen Bosch al aangekondigd.

Anno 2014/2016 kunnen wij deze 'natte tijden', tijden waarin de vloeistof het sap en het gif ons omringen, gestalte laten geven door die kunstenaars, die, zogezegd, het helse kunnen pareren met het hemelse, die de stromen indammen en nieuwe sferen tevoorschijn toveren.

Deze expositie wil een brug slaan tussen middeleeuwse duisternis en hedendaagse blindheid, maar verbeeldt, in de genereuze beeldtraditie van Jeroen Bosch, ook alle drama in een verleidelijke verpakking met strik. Want waar het (intensieve veehouderij, xtc, schaliegas, CO₂) gif aan de oppervlakte verschijnt, is er nog altijd een hemel boven, die goede krachten naar beneden kan dirigeren. En wolkenformaties en zonnestralen kunnen het tegengif aan meeldraden, stampers en zaden doen groeien opdat er vlinders, bijen en zangvogels heentrekken.

In de schilderijen van Jeroen Bosch is het kwaad al aanwezig voor de zondeval met haar kwade engelen, die tot duivels werden. De mens is zelf de oorzaak van zijn eigen ongeluk en zondigheid. De gedaanteverandering van ons mensen, hetzij door emotionele drift, hetzij door rationele wil, hetzij door (party) drugs, hetzij door genmanipulatie, hetzij door de botax- spuit; bij alles is het de 'ijdelheid', en zo broos als de eierschaal.

Die eierschaal komt veelvuldig voor in de panelen van Jeroen Bosch, als een tijdelijk universum, en als een sfeer. Net als de regenboog, als een sfeer en teken van een nieuw verbond"

Realisatie

Museum en kunstenaars, zulks in overleg met de Stichting Jheronimus Bosch 500, zijn reeds lange tijd met elkaar in overleg, hebben werkbezoeken afgelegd en mogelijkheden afgetast. Nu naderen wij het moment om tot realisering over te gaan. Daartoe zijn wij, naast voortdurende inhoudelijke toetsing van het concept, ook actief geworden om de nodige gelden te genereren met de bedoeling dit project, tentoonstelling en opdracht, definitief te kunnen verwezenlijken.

Binnen het huidige museumbudget is dit zonder externe hulp niet te klaren, temeer daar het museum in 2016 tevens een ander majeur project, verbouwing en renovatie met alle bijkomende kosten, moet realiseren en financieren. Met deze expositie, tevens de afscheidstentoonstelling van de oud conservator-directeur, wil het museum zich in vernieuwde vorm presenteren en een nieuwe bezoekersgroep (bakfietsgeneratie) voor het museum winnen en een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van de vrijetijdseconomie in noordoost Noord-Brabant.

Ook zonder het verbouwingsproject is deze onderneming voor een instituut als het MRK met zijn krappe begroting al een risicovolle onderneming. Externe hulp is noodzakelijk.

In onze queeste naar medefinanciering zijn wij ook bij Uw Stichting Brabant C Fonds uitgekomen, in onze ogen een nagenoeg natuurlijke bondgenoot.

Door de Vrienden van het Museum, het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Stichting Jheronimus Bosch 500 zijn reeds substantiële bedragen toegezegd, terwijl binnen de begroting van het museum eveneens ruimte is gecreëerd, met een totaal van euro 97.500,-. Dit is evenwel niet voldoende. Het totale project is begroot op euro 196.000,-.

Na overleg met Uw scout/aanjager zijn wij tot de overtuiging gekomen dat het project aansluit op de criteria die Uw Fonds stelt voor kleine projecten. Derhalve willen wij Uw fonds om een bijdrage van euro 58.800,- vragen, zulks om tot realisering over te kunnen gaan en het financiële risico voor het museum meer als aanvaardbaar kan worden beschouwd. Het spreekt voor zich dat wij te allen tijde bereid zijn ons project nader toe te lichten, waarbij alle aspecten, details, criteria en toetsing de revue nogmaals kunnen passeren.

Uden, januari 2016
Léon van Liebergen